

# מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"



י"ז ע"ב ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 731

מסכת עירובין ע"ט - פ"ה ♦ שביעית ו', א' - ז', א'

בס"ד, י"ז סיון תשע"ג

## השבוע בגליון

- ♦ השלטונות סגרו בית כנסת עם העירוב
- ♦ בעל נודע ביהודה - היו מציאותיים
- ♦ בבית הכנסת כמעט לא מתים
- ♦ עירוב חצרות שהונח בבית כנסת רפורמי
- ♦ האם יש מצוה לגור בכירות או בטריפולי?

- ♦ הגדרת "שיעור מחיצה"
- ♦ טיול בשבת נחשב "דבר מצווה"?
- ♦ הפלגה בסוף השבוע
- ♦ "הוצאה" ביום טוב
- ♦ מי כתב את השאלות בשו"ת תרומת הדשן?

♦ הנחת עירוב חצרות - היכן?

### דבר העורך

#### תורה מחזרת על אכסניה שלה

המכתב הבא נושא בחובו סיפור אישי מרגש, על הדף היומי, כמובן.

בס"ד

לכב' מאורות הדף היומי

**אפתח** בשיר ושבח על שלל הפעולות המבורכות של האור הברוך המופץ על ידיכם לתורה ולומדיה, ובפרט ללומדי הדף היומי.

**כקורא** קבוע של העלון החשוב, הנני לשגר אליכם סיפור מופלא שקרה בביתנו עם תחילת לימוד מסכת שבת, ואשר האיר את עיני כי אכן, סייעתא דשמיא מיוחדת מלווה את המחזיקים בבריתו של הקב"ה - הלומדים תורתו.

**אבי**, שהצטרף למחזור הדף היומי, נוהג לקחת לשיעור הגמרא מהש"ס הגדול העומד במדף המרכזי בביתנו. עם התקרב סיומה של מסכת ברכות, הצרנו כולנו על מה שמעיק עלינו כבר שנים ארוכות: העדרותה של מסכת שבת מהש"ס של אבי. לפני שנים רבות, כאשר אבי היה שקוע בעומק סוגיא במסכת שבת, אבדה הגמרא במונית בדרכו חוצה לעיר, ועקבותיה, למרות המאמצים הרבים, נעלמו.

אתמול חגגנו עם אבא את סיום מסכת ברכות, הערב, בעזרת ד', תחילת לימוד מסכת שבת. את שיעורי הדף היומי על שבת, ידענו שאבא יאלץ ללמוד בגמרא הנמצאת בבית הכנסת, ולא בש"ס החביב עליו.

דף פ/ב עושין לחי אשירה

### הגדרת "שיעור מחיצה"

במאמר זה נתוודע לאחת מסברותיו המחודדות של הגאון רבי חיים מבריסק זצ"ל, באמצעותה הוא מבדיל ומפריד בין שני נידונים הלכתיים, הנראים כדבוקה אחת שאין להפרידה.

**קורת** מבוי שנעשתה מעצי אשרה, שדינם לשריפה - אינה כשרה לתפקידה, כך סובר רב חייא בר אשי וכן הלכה (שולחן ערוך או"ח סימן ס"ג סעיף ט"ז). זאת, לאור הכלל המפורסם: "כתותי מכתת שיעורי". כלל זה קובע, כי דין הכלוי המוטל על חפץ, נוטל ממנו את שיעורו הכולל, וכבר כעת דרגת חשיבותו היא כאילו נשרף.

למרות זאת אומר רב חייא בר אשי, כי **לחי** שהוצב בפתח מבוי, כשר לתפקידו גם אם הוקצע מעצי אשרה! הלומד מוצא עצמו תמה, מדוע הלחי כשר, כפי שאכן תמהים בעלי התוספות (ד"ה אבל) וראשונים נוספים בגמרתנו, הרי כשם שקורת מבוי זקוקה לשיעור רוחב, כך גם הלחי זקוק לשיעור אורך, שכן, לחי שארכו פחות מעשרה טפחים אינו כשר. מדוע, איפוא, שיעור עשרת הטפחים שלו, אינו נכתת מפני דין השריפה שנתלה בו (ועיי' רבב"ד הלכות שבת פרק י"ז הלכה י"ב).

הגאון רבי חיים מבריסק זצ"ל (חידושי רבינו חיים הלוי, הלכות שבת) יישב את הדברים על ידי הצבת סברה מחודשת להבנת שיעור עשרה טפחים הדרוש כדי ליצור רשות היחיד.

אנו יודעים, כי שטח המוקף במחיצה בגובה עשרה טפחים, נחשב רשות היחיד, וזו גם הסיבה שעל הלחי המוצב בפתח המבוי להיות בגובה עשרה טפחים, מפני שהלחי הוא כמחיצה.

הבה נחקורה, האם צריך שהמחיצה המקיפה את המקום תהא בשיעור עשרה טפחים, או שמא יש צורך שהמקום יהא מוקף בגובה עשרה טפחים. אם שני הצדדים נראים זהים לחלוטין, אין זה מפני שאינכם מבינים את החקירה לעמקה, אלא מפני שעדיין לא הסברנוה כראוי.

אפשר להבין, שכללי רשות היחיד קובעים, שכאשר "מחיצה" מקיפה שטח, הרי הוא הופך לרשות היחיד. עתה, שומה עלינו לבדוק, "מחיצה" מהי: נכנס לבית המדרש, נפתח ספרים ונמצא, כי "שיעור מחיצה" הוא גובה עשרה טפחים. משכך, כאשר נתבקש להכריע, אם מקום המוקף בעצי אשרה נחשב רשות היחיד, נקבע נחרצות - לאו! שהרי שיעור המחיצה נכתת ואינו עומד על עשרה טפחים. משאין לפנינו "מחיצה", כיצד יהפוך השטח לרשות היחיד.

ברם, אם נניח שכדי להפוך מקום לרשות היחיד, אין צורך במחיצה, או יותר מכך, לגבי הקפת מקום לרשות היחיד, אין צורך ב"שיעור מחיצה", אלא אנו זקוקים לכך שאויר השטח עד גובה עשרה טפחים יהא מוקף. שימו לב! איננו דורשים שהשטח יהא מוקף ב"מחיצה", אלא שגובה עשרה טפחים מן השטח יהא מוקף. עתה, כאשר נשאל לגבי מקום המוקף בעצי אשרה, לא עומדת לנו הזכות לשלול את מעמד רשות היחיד מן המקום, שהרי השטח מוקף אל נכון עד גובה עשרה טפחים. אין צורך ב"דין" מחיצה, אלא במציאות גרידא, שעד גובה עשרה טפחים יהא מוקף, סגור - והוא מוקף וסגור.

מעתה, אומר הגאון רבי חיים זצ"ל, הואיל ודינו של הלחי לסתום את הפרצה, הוא סותם אותה כראוי. גובה עשרה טפחים הנדרש ללחי, אינו מפני דיני מחיצה, אלא מפני שכך סותמים במציאות, אין צורך בדינים והגדרות אלא בסתימה בפועל.

לעילוי נשמת

הר"ד **ניסן קלמן** ז"ל ב"ר מאיר צבי ז"ל - תל אביב

נלב"ע כ' בסיון תשס"א **תנצב"ה**

הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו



נר ה' נשמת אדם



הא למדת, כי "כתותי מכתת שיעורי" אינו כותת את החפץ ומאבדו מן העולם, אלא מסיר ממנו את "שיעורו".

דף פב/א אין מערבין אלא לדבר מצוה

### טיול בשבת נחשב "דבר מצווה"?

טיול בשבת נחשב "דבר מצווה"?

באחד משלבי מאמר זה נברר גם שאלה זו, לא לפני שנדגיש כי בכל מקרה אין הכוונה חלילה, שהטיול בשבת הוא מצווה כתפילין, לולב וכדומה, אלא זו פעולה שניחוח של מצווה מתלווה אליה, מפני שהטיול גורם לעונג שבת. ומכאן לגוף העניין.

בגמרתנו מבואר כי אין לעשות עירוב תחומין אלא לצורך דבר מצווה. כלומר: המבקש להגדיל את השטח בו רשאי הוא להלך בשבת, על ידי עירוב תחומין, לא יעשה כן, אלא כאשר הוא מבקש לצאת לאותו מקום לצורך דבר מצווה.

קיימות הלכות נוספות שהתנאי לקיומן הוא דבר מצווה, ביניהן; חכמים אסרו להפליג בספינה שלשה ימים לפני השבת [כלומר, יש לצאת להפלגה בתחילת השבוע], אך לצורך דבר מצווה מותר (שבת יט/א). איסור הוצאה וטלטול קיים גם ביום טוב, אך אם יש צורך להוציא או לטלטל, ואפילו "צורך קצת" [לא לצורך אוכל נפש], מותר הדבר, כגון, לצורך "דבר מצווה" (ביצה יב/א ורא"ש שם פ"א סי' י"ח, "טור" ו"שולחן ערוך" או"ח סי' תקי"ח סעי' א').

מהו, איפוא, "דבר מצווה", המתיר פעולות אלו.

**הפלגה בסוף השבוע:** ובכן, לגבי הפלגה בימי סוף השבוע כתבו הראשונים (מרדכי שבת סימן רנ"ח, הגהות מרדכי שבת פרק א'; הגהות מימוניות דפוס קושטא הלכות שבת פרק ל' הל' י"ג; ראב"י סימן קצ"ח; אגור סימן שמ"ו) בשם רבנו תם, כי בעניין זה, אף נסיעה לצורך סחורה נחשבת דבר מצווה, כמו גם נסיעה לצורך ראיית פני חבריו [חכמים אסרו הפלגה בסוף השבוע גם במקום שאין חשש לחילול שבת, מפני שרוב האנשים רגישים בתחילה לנענועי הים, ואין זה לכבוד השבת שיחושו בה שלא בטוב ויתבטלו ממצוות עונג שבת. משכך, די בדבר מצווה כלשהו כדי להתיר את ההפלגה. עיין משנה ברורה בסוף הפתיחה לסימן רמ"ח]. רבים מן הראשונים חולקים על רבנו תם וסוברים, כי ראיית פני חבריו אינה נחשבת דבר מצווה (שו"ת ריב"ש סימן ק"א, ועיין בית יוסף או"ח סימן רמ"ח שכתב שכך דעת רוב הראשונים, אך ראה מה שהאריך בזה בשו"ת ציץ אליעזר ח"ט סימן יב). מכל מקום, הרמ"א הביא את דעת רבנו תם וכתב, כי במקומות שנהגו להקל כדעה זו "אין למחות בידן שיש להם על מי שיסמוכו".

**"הוצאה" ביום טוב:** כתב הרא"ש (ביצה פ"א סימן י"ח וכו"כ רבינו ירוחם נתיב ד' חלק א', וראה גם תוספות ביצה יב/א ד"ה ג'), לגבי הוצאה ביום טוב, בשם רבינו תם, כי הוצאה ביום טוב לצורך טיול מותרת, וכגון, החפץ לטייל אך פעוטו כרוך אחריו ועליו לטלטלו עמו - יטייל, שדבר מצווה הוא. נמצאנו למדים, כי ביום טוב, הטיול נחשב דבר מצווה.

**עירובי תחומין:** דיון מעניין התפתח בעקבות הוראתו של בעל תרומת הדשן (שו"ת סימן ע"ז). את פסקו הוא פותח בשאלה: "אם יש לישראל פרדס יפה חוץ לתחום, והיה חפץ ללכת שם ביום טוב על ידי עירוב, כדי לטייל ולשחוק שם... חשיב... לדבר מצווה או לא?". כלומר, המבקש לעשות עירוב תחומין כדי לטייל, הנחשב טיולו דבר מצווה? מדובר בטיול למקום המשמחו, כגון, "פרדס יפה" וכדומה.

בעל תרומת הדשן השיב, כי כפי שנוכחנו שמותר ביום טוב להוציא ולטלטל כדי לטייל, מפני שהטיול נחשב "דבר מצווה", כך גם מותר לערב תחומין כדי להגיע למקום בו תהא לו שמחה ביום טוב. הרמ"א, המסתמך רבות על בעל תרומת הדשן, ציטט את תשובתו: "אין מערבין עירובי תחומין אלא לדבר מצווה, כגון... שרוצה לילך לטייל ביום טוב או שבת בפרדס שיש בו שמחה בזה מקרי דבר מצווה (תה"ד סימן ע"ז)". שתי מילים הוסיף הרמ"א; "או שבת". הרמ"א הבין, כי אף על פי שתשובת בעל תרומת הדשן מתייחסת ליום טוב, אין כל הבדל ביניהם, וכפי שטיול ביום טוב נחשב דבר מצווה, הוא הדין לגבי שבת.

**מי כתב את השאלות בשו"ת תרומת הדשן?** אולם, בעל תוספת שבת (שם ס"ק ו) מעורר שאלה הנובעת מאפיו הייחודי של שו"ת תרומת הדשן. בשונה מספרי שאלות ותשובות של פוסקים רבים, אשר בהם קובצו שאלות שנשאלו בהלכה והתשובות שענו עליהן, הרי שהשאלות בשו"ת תרומת הדשן, נערכו אף הן על ידי המחבר! הוא כתב את השאלות ואת התשובות עליהן (ראה שו"ת יו"ד סי' קצ"ו ס"ק ט' ו"בית שמואל" אה"ע סי' ק"ל ס"ק כ' ו"שער אפרים" סי' מ"ב). זו היתה דרכו לכתוב ספר הלכה. משכך, מקשה בעל תוספת שבת, לו היה ספר תרומת הדשן נכתב כיתר הספרים, אפשר היה לומר, כי התשובה מתייחסת ליום טוב בלבד, מפני שבכך התמקד השואל. אולם, מאחר שבעל תרומת הדשן הוא השואל והוא המשיב, עצם העובדה שהתמקד ביום טוב בלבד ולא בשבת מוכיחה, כי לדעתו הטיול בשבת אינו נחשב "דבר מצווה".

**עונג ושמחה:** ואף סברה קיימת לחלק בין יום טוב לשבת, כי בשבת נצטוונו על "עונג", וביום טוב על "שמחה" (ט"ז סימן תקנ"ג ועוד). הטיול מוגדר כשמחה אך לא כעונג, ולפיכך בשבת אינו נחשב "דבר מצווה"...

והנה, בשעות אחר הצהרים הטלפון מצלצל. האלמוני שמעבר לקו אימת שאכן הגיע למשפחתינו, וסיפר על... גמרא ישנה וגדולה בהוצאה מפוארת הנושאת בעמדה הראשון את שמנו ואת מספר הטלפון המונה שש ספרות מאז. איך הגיעה אליו? סתם, הבוקר הוא התפלל ב"זופניק" (בית כנסת בשכונת גבעת שאול בירושלים), והגמרא היתה מונחת לידו. כן, הוא מתפלל שם קבוע. לא, הוא מעולם לא ראה שם גמרא מהוצאה זו.

**באותו ערב,** אבא הלך כרגיל לשיעור דף היומי עם הגמרא האבודה - הקבועה של מסכת שבת בחיקו.

**הוא** מסיים את מכתבו במילים המחממות את הלב:

"לא נס גלוי, לא מופת, ואף לא אגדה מיוחדת. סתם מעשה על הקירבה המיוחדת, שבין לומדי הדף היומי לבין הגמרא הקדושה, אותה הם כה אוהבים".

א. ר.

ירושלים

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

## פנינים

דף עט/ב

### תרת"י??

תרת"י - שניים, שני דינים.

קושיה זו מתפרשת בשלושה אופנים.

א. כאשר התנא או האמורא אמר שני דינים, ונראה לו למקשן שאמר שני דינים הסותרים זה את זה. אזי הוא תמה ושואל "תרת"י?? כלומר, כיצד אומר אתה שני דינים הללו והלא הם סותרים אחד את השני.

ב. כאשר התנא או האמורא אומר שני דינים, ומדין אחד אפשר ללמוד את הדין השני, אזי מקשה הגמרא "תרת"י?? כלומר, הרי הוא אומר פעמיים את אותו דין ולמה לו לחזור על כך.

ג. כאשר התנא אומר בדין מסוים שצריך ב' דברים והאמורא אינו מוצא טעם לזה שצריכים את שני הדברים אשר לכאורה הם כפל, ובאחד מהם יהא ד', אזי שואל "תרת"י פירוש מדוע



להלכה נקטו הפוסקים כדעת הרמ"א (עיין ערוך השולחן שם, שיש בזה גם "עונג שבת", וראה כף החיים שם ס"ק ו').

דף פה/ב הנותן את עירובו בבית שער

### הנחת עירוב חצרות - היכן?

עירוב חצרות ושיתוף מבואות, נועדו להתיר את הטלטול מן הבית אל החצר ולהיפך [עירוב חצרות], ולהתיר את הטלטול מן החצר אל המבוי ולהיפך [שיתוף מבואות].

סוגייתנו עוסקת באחת ההלכות של עירובי חצרות; היכן יש להניח את דבר המאכל שבו עשו עירוב חצרות. מאחר שעירוב חצרות נועד לקבוע כי כל הדיירים שבבתי החצר נחשבים כמתגוררים בבית אחד, יש להניח את עירוב החצרות במקום הראוי למגורים על פי ההלכה, ואם לא עשו כן, העירוב אינו חל. אולם, שיתופי מבואות אפשר להניח במקום שאינו ראוי למגורים, מפני שעיקרו לשתף את כל החצרות כאחת, ואין מטרתו לעשות כאילו כל המשפחות דרות בבית אחד, ודי להניחו במבוי במקום המשתמר.

עירוב חצרות ושיתוף מבואות נעשים על ידי דבר מאכל השייך לכל הדיירים, וכך נעשים הכל שותפים ומעורבים יחד. כאשר עורכים עירובי חצרות לעיר שאפשר לטלטל בה, או לשכונה בה אפשר לטלטל, נהגו זה דורות להניח את העירוב בבית הכנסת המקומי, כפי שכותב הרמ"א (שולחן ערוך או"ח סי' שס"ו סעי' ג') "והמנהג בזמן הזה להניח העירוב בבית הכנסת. וכן נהגו הקדמונים".

כמובן שיש להניח את העירוב בבית כנסת שהגישה אליו מותרת בשבת קודש, שהרי אי אפשר לעשות עירוב בדבר מאכל שבשבת אין אפשרות לאכלו. לפיכך, כאשר אין דרך להגיע אל העירוב, בית הכנסת נעול וכדומה, באופן שהגישה אל בית הכנסת כרוכה באיסור תורה (שולחן ערוך או"ח סי' שצ"ד סעי' ב'), העירוב בטל.

**השלטונות סגרו בית כנסת עם העירוב:** לאור דינים אלו, התבקש רבינו הגאון רבי יחזקאל לנדא זצ"ל, בעל נודע ביהודה (שו"ת, תנינין או"ח סי' ל"ט), לחוות את דעתו בנוגע לבית כנסת שדלתותיו ננעלו בסוגר ובריח על ידי השלטונות, עקב אי פרעון מס במועדו. המסגרים אשר נשלחו בפקודת המלכות, לא שיערו כי הם מעוררים בכך דיון הלכתי, מפני שהם הניחו מאחורי מסגר ובריח גם את העירוב, אשר נשמר כל השנה בבית הכנסת, ושימש בכל שבת לעירוב חצרות. בני המקום ביקשו לדעת, אם די בכך שבאפשרותם לשבור את המנעול ולגשת לדברי המאכל, כדי שייחשב הדבר שיש להם גישה אליהם.

**בעל נודע ביהודה - היו מציאותיים:** בעל נודע ביהודה השיב להם, כי אף על פי שאיסור מדרבנן הוא לשבור את המנעול בשבת קודש, לא בכך טמונה הבעיה, מפני שרק כאשר הגישה אל המקום אסורה באיסור מן התורה, העירוב אינו חל, אך אם איסור דרבנן הוא המונע את הגישה אל המקום, העירוב חל. אולם, הוא מזכיר להם, כי עליהם להיות מציאותיים; "כי מי ישלח ידו לפתוח חותם הנחתם מפקידי המלך"... כלומר, בל ישלו את עצמם, אין להם אפשרות גישה אל המקום. הוא מסיים את דבריו: "נלע"ד להחמיר בזה ולהצריך עירוב אחר ויניחו באחד מן הבתים".

**בבית הכנסת כמעט לא מתים:** מעניין לציין, כי בעל פרי מגדים (סי' שס"ו במשפחות זבב אות ז', וסי' שפ"ו אות ב') כותב, שיתכן שנהגו להניח את העירוב בבית הכנסת, מפני שאם יונח העירוב בבית, קיים חשש שאחד מדרי הבית ילך לעולמו ובאותה שבת ייפסל העירוב, מפני שהכהנים אינם רשאים להכנס אל הבית... בבית הכנסת פחות שכח שאנשים ילכו לבית עולמם, מפני שהחולים האנושים אינם מגיעים אליו. מדבריו מוכח, כי הוא סובר, שכאשר הגישה אל העירוב נמנעת מחלק מן המערבים, הרי הוא בטל. ברם, יש מן האחרונים אשר סוברים כי עובדה זו אינה פוסלת את העירוב, אלא אך ורק חיסרון שהתגלע בעירוב עצמו, אשר מחמתו אי אפשר לאוכלו - פוסלו (ראה "נתיבות שבת" להגרי" בלוי זצ"ל, פרק ל"א הערה רכ"ז).

**עירוב חצרות שהונח בבית כנסת רפורמי:** דיון מעניין התפתח בקהילות הונגריה, לגבי עירוב שהונח בבתי כנסת רפורמיים. גדולי הדור אסרו מלחמת חורמה נגדם ואסרו להתפלל במקומות אלו. עם השנים התעוררה השאלה, אם האיסור כולל כניסה למבנה, או שמא איסור תפילה בלבד. אם כולל הוא כניסה למבנה, אזי עירוב שהונח במקום אינו נגיש (עיי' שו"ת מהר"ם שיק או"ח סי' קע"ו, שו"ת מהר"א אסאד או"ח סי' ל"ט, ויסודי ישרון מהדורת תשל"ו, ל"ט מלאכות, ח"ב עמ' 328).

## מאמר על משנה מסדר זרעים הנלמדת עם הדף היומי

משנה, שביעית, פרק ו', משנה א': שלש ארצות לשיעית

### האם יש מצוה לגור בכירות או בטרופולי?

איסור עבודת האדמה ושמירת פירות שביעית בקדושה - הם מן המצוות התלויות בארץ. כלומר: קיומן הוא בארץ ישראל בלבד. לפיכך, הפרק השישי - שלש ארצות - עוסק בקביעת תחומי המקומות שבהם נוהגים דיני שביעית מן התורה, ובקביעת המקומות הסמוכים לארץ ישראל שבהם נוהגים דיני שביעית באופן חלקי מתקנת חכמים.

**קדושה ראשונה:** כשעולי מצרים כבשו את הארץ בימות יהושע בן נון, חבלי הארץ שנכבשו התקדשו בקדושת ארץ ישראל. זו היא "קדושה ראשונה". תקפה של "קדושה ראשונה" מותנה בכיבוש הארץ.

צריכים את שני הדברים ("הליכות עולם" שער ב' פרק א' סעי' כ"ט וב"ככלי הגמרא" וב"יבין שמועה" שם).

דף פב/א ואלו הן הפסולין המשחק בקוביא

### משחק הקלפים בחנוכה

בעבר נפוץ היה המנהג לשחק בחנוכה ב'קרטין', הלא הם קלפים. בספרים רבים אנו מוצאים ביקורת על נוהג זה.

**בספר** טעמי המנהגים (קו"א תתמ"ט אות ה') אף מובא (מיסוד התשובה פרק י"ח) מקורו של המנהג: בעבר החרימו הקהילות על משחק זה מפני הרעות הטמונות בו. ברם, מפני שלא רצו שמרוב הרגל יפרץ גדר זה, התירו מקצת: בחנוכה ופורים לא אסורוהו, "ובזה ישקטו יצרם הרע" כיון שאין זה בכלל החרם. אבל אין ספק, הוא מסיים, שאף שלא נאסר אז המשחק משום חרם, מכל מקום "הם לעולם מעותדים לכל העונשים אשר כת ליציים מעונשים בהם"...

דף פו/א פנו מקום לבן מאתיים מנה

### חכמים ועשירים

שח יהודי תלמיד חכם: מדוע חכמים מכבדים עשירים יותר מכפי שעשירים מכבדים את החכמים? מפני שהחכמים יודעים את ערך הממון ואילו העשירים אינם יודעים את ערך החכמה...

לעילוי נשמת

הרב **בן ציון צבי גולדשטיין** ז"ל  
בן ר' יצחק אייזיק ז"ל נלב"ע ט"ז בסיון תשנ"ג  
תנצב"ה

הונצח ע"י בנו ידידינו

הר"ר **שמשון אברהם יהודה ומשפ' שיחי**

לעילוי נשמת

הר"ר **שלמה קרופניק** ז"ל

ב"ר אריה ישראל ז"ל נלב"ע י"ט בסיון תשט"ז  
תנצב"ה

הונצח ע"י ידידנו ר' **אריה ישראל שכטר** שיחי

לעילוי נשמת

הר"ר **אהרן פרידמן** ז"ל

ב"ר חיים קלונימוס קלמן ז"ל נלב"ע כ' בסיון  
תשנ"ט מיקידי בית המדרש סוכוטשוב  
תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחי



ההר הנקרא בערבית "ראס אל שאקא" או באינאס. ויש שכתבו שהוא הר טריפול הנקרא פטרון. לדברי הכל הלבנון הוא מדרום להר ההר ונכלל בתחום ארץ ישראל (אנציקלופדיה תלמודית, כרך ב', ארץ ישראל, עמוד קצ"ט. ועיין עוד בדרך אמונה, תרומות, פרק י"א, ס"ק פ"ד, "שהנקרא היום טריפולי הוא חי"ל").

ג. עולי מצרים בראשות יהושע בן נון כבשו את הארץ, קידשו את השטח שכבשו והמקום המקודש התחייב בתרומות ובמעשרות. במשנה נאמר שהם כבשו בצפון עד אמנה, הוא הר ההר, כאמור, ועד הנהר. הפוסקים דנו אם גבולות אלו חופפים את גבולות התורה שבפרשת מסעי, או שהם מצומצמים יותר (ראה כפתור ופרח). קדושת הארץ שקידשו עולי מצרים, בטלה עם גלות בבל.

ד. כאשר שבו גולי בבל ארצה לאחר חורבן בית המקדש הראשון הם קידשו שוב חלק מארץ ישראל אבל שטח קטן יותר, והאידינא היא 'ארץ ישראל ההלכתית' הנוהגת לגבי המצוות התלויות בארץ וכדומה. בצפון, למשל, לא קידשו עד 'אמנה', אלא רק עד כזיב ועכו (ראה כאן במשנה ובגיטין ז/ב).

לגבי תרומות ומעשרות, אין קובעת, כאמור, אלא אותה ארץ ישראל שהחזיקו בה עולי בבל. לאמר, בצד צפון, עד כזיב ועכו. אולם כתבו הראשונים והפוסקים, שאף על פי שקדושת הארץ שעל ידי כבוש עולי מצרים, בטלה עם גלות בבל, מכל מקום קדושת הארץ כנחלת ה' וטהרתה ומעלתה לשהים בה, לא בטלה כלל, והיא קיימת לעד ולעולמי עולמים (כפתור ופרח פ"י ושו"ת חתם סופר יו"ד, סימן רל"ד). אף הרמב"ן (גיטין ב/א) נוקט כי ארץ ישראל לעניין מצות ישוב ארץ ישראל היא גם מעבר למה שכבשו עולי בבל, לפי שקדושת הארץ לעניין ישיבתה ודירתה, לא בטלה כלל עם גלות בבל, ועדיין היא בקדושתה (וראה בהערות לרמב"ן מהדורת הרשלה, עוד הסוברים כמותו). ברור, לאור דבריו, כי הדר בבירות, ולדעות שונות גם עוד הרבה צפונה, מקיים מצות ישוב ארץ ישראל, ואין לצאת משם לדור במקום אחר בחוץ לארץ.

לפיכך, בגלות ישראל לבלב, בטלה קדושתה לגבי המצוות התלויות בארץ (על פי הרמב"ם, הלכות תרומות, פרק א', הלכה ה': ועיין בדרך אמונה שם, אותיות נ"ב - נ"ד, בפרטים שנחלקו הראשונים על דעתו).

**קדושה שנייה:** בשוב עולי בבל בהנהגת עזרא הסופר לארץ ישראל, הם קידשו את המקומות שאליהם שבו. זו היא "קדושה שנייה". תקפה של "קדושה שנייה" אינו מותנה בדבר והיא קיימת לעולם, ואף על פי כן, לדעת רבים מהראשונים והאחרונים, דיני שביעית נוהגים בימינו מדרבנן בלבד (עיין רמב"ם, שם, הלכה כ"ו, ובדרך אמונה, שם, אות נ"ח, ועיין עוד שם מה שציין בציון ההלכה).

בעוד שהמשנה מבחינה רק בין המקומות שבהם החזיקו עולי בבל לבין המקומות שבהם החזיקו עולי מצרים, יש לציין שיש גבולות שונים ל'ארץ ישראל'.

**א. ברית בין הבתרים:** בברית בין הבתרים נאמר לאברהם אבינו כי ארץ ישראל תינתן לבניו, והיא כוללת את ארצותיהם של עשר אומות, מנהר מצרים עד נהר פרת וכו' (בראשית, טו/יח-כא).

**ב. ארץ שבעת העממים:** כשנכנסו בני ישראל לארץ ישראל לא ניתנו להם אלא ארצותיהם של שבע אומות, ואת היתר נקבל לעתיד לבוא על ידי המלך המשיח (ראה בבא בתרא, נו/א; רמב"ם הלכות רוצח, פרק ח', הלכה ד'). גבולותיה של ארץ ישראל שנצטוו בני ישראל לכבוש, נתפרשו בפרשת מסעי (במדבר, לד/א-טו). נתייחס לגבול הצפוני, שבו עוסקת גם המשנה.

הגבול הצפוני נמשך מהר ההר, שבפינה מערבית-צפונית, עד חצר עינן, שבפינה מזרחית-צפונית. הר ההר זה אינו הר ההר שמת עליו אהרן הכהן, ועל מקומו נחלקו ראשונים. יש סוברים שהוא סמוך לאנטוכיא, עיר בקצה צפון מערב סוריה, ולדעה זו יש שכתבו שהוא ההר הנקרא בערבית "ג'בל אל אקרע", והוא צפונה מלודקיא כחצי יום, ולפי זה נכללו בתחום ארץ ישראל גם חלבה וטריפולי, שהם מדרום לאותו הר. ויש סוברים שהר ההר אינו רחוק לצפון כל כך, אלא הוא מדרום לטריפולי, וטריפולי היא מחוץ לגבול הצפון של א"י, ולדעה זו יש שכתבו שהוא

### מסכת פסחים לומדים בשלמות

זוכים ללמוד את הגמרא עם המשניות בשלימות ונהנים מאותיות מאירות עיניים ורקע ייחודי

לראשונה:  
**מסכת פסחים**  
עם משניות שביעית-תרומות  
מבוארות

---

הדפסה מהודרת של דפי הגמרא  
עם אותיות מאירות עיניים

• ביאור על משניות שביעית ותרומות  
• מאורות ההלכה



לרגל יום היארצהייט של  
הג"ד שמואל צבי קובלסקי זצ"ל  
ניתן להשיג את הספר המבוקש  
**אנא עבדא**



## להזמנת הגמרא: 1700-500-151

פרקי חיים מאלפים של התעלות  
בתורה, בעבודה ובגמילות חסדים.  
להזמנת הספר: 1700-500-151